

Avgust Senoa:

**Beiač Luka**

Povest iz vaškega življenja

V.

Ravno je hotel stopiti Andro iz hiše, da pogleda h konjem, ko mu je zaklical oče iz sobe:

»Andro! Andro! Pridi hitro ven!«

»Kaj je, oče?«

»Hitro sem, ti pravim.«

Andro se poda v sobo, kjer je sedel sam stari Pavlekovič, pušec za mizo, in vrže vojaško kapo na posteljo.

»Kam si bil namenjen?«

»H konjem sem hotel pogledati.«

»To lahko storiš pozneje. Nekaj ti imam povedati.«

»Govorite, oče!«

»Glej, sinko,« porine stari na stran klobuk in gleda predse na mizo, »dokler si bil pri vojaki, sem razmišljal večkrat, kako bova skupaj gospodarila, ko se povrneš. Saj tako je težko, to vidiš sam. Hotel sem te oprostiti vojaščine, ker si mi edini sin, ali gospoda v mestu mi je rekla, da sem še dosti močan, da imam s čim plačati služinčad, in ti si moral biti vojak. Ta moja krepkost je vražje slaba. Moje kosti se bogme ne dajo več v jutranjo roso, v sneg in na sončno vročino. Že lansko zimo me je mrcvaril protin, ki me še pogosto celo v spanju privija. Sedaj si, hvala Bogu, prišel ti, sedaj boš hodil ti mesto mene na dež in veter, ker si močan, zdrav, mlad ter živav.«

»Sem, hvala Bogu,« odvrne mladenič, »da se ne ustrašim gospodarstva, to vidite sami.«

»Vidim, vidim, sinko! Ali to še ni vse. Moška moč je bila pri hiši dosedaj bolj slabotna, ali ženska je i sedaj taka, da ni vredno po njej povpraševati. Mati je davno umrla, gospodinji moja sestra. Ali kako je to gospodinjstvo? Bog se ga usmili! Stara je tudi ona, starejša od mene. To je stara devica, odpusti mi Bog, pa bi zmiraj prišla in zbadala po hiši, pač nima nikjer miru. A za tuje, za sosede je predobra. Prosijo moko, krompir, da in razdeli še žlice vsakemu vragu in vse za nevračilo. Dostikrat sem kričal ter zmerjal, ali ona samo zamahne z roko in reče: »Miruj, brate, če pa je siromakom treba, naj imajo, naj uživajo.« Vidiš, prišel je nov gospodar v hišo, mora še nova gospodinja. Večkrat se je zgodilo, da mi je ta in ona vdovica pomignila, a jaz vem, da z mačeho niso dobri računi, zatem sem dal vragu mir. Tebi je ravno to prav. Da, da, moj Andro, ženiti se bo treba.«

»Eh, veste, dragi oče, jaz se ravno ne branim.«

»Dobro, sinko! Vidiš, to je lepo, podali se bomo na snubitev, jeli?«

Mladec utihne.

»No, reci, ali hočeš?«

»E, seveda hočem,« potrdi mladenič nekoliko v nepriliki.

»Zakaj tako kislo govoriš? To ne bo težavno delo, na vsak prst boš naletel na tri neveste.«

Fant se popraska za ušesom, si popravi brke in iztisne iz sebe:

»Po pravici vam bom povedal, dragi oče, ne bo mnogo truda, ni potrebna sveča, da poiščemo mlado.«

»Glej, glej,« dvigne Pavlekovič glavo, »menda nisi kateri poklonil jabolko? Jaz vsaj ne vem.«

»Res sem, dragi oče.«

»A, da, čujmo!«

»Vse vam bom povedal, kako da je. Pa zakaj bi prikrival pred vami, ker ste mi dobri. Večkrat sem rekel že sam sebi: Andro, kaj je moška glava brez ženske? Klas brez zrna, trs brez grozda, svetnik brez milosti. Resnica je, oče, ako ni gospodinje pod streho, so vsi klini majavi, vsaka vreča ima luknjo, skozi katero curlja žito v tuje žepe. Tako sem že davno mislil, preden sem se podal k vojakom. Ali tedaj še ni bilo mogoče govoriti o tem, ker sem vedel, da me druga žena, da me puška čaka.«

17

»Pametno! Pametno!« kima stari. »Videti je, da si stražmojster.«

»Sedaj sem, hvala Bogu, dal kralju, kar je kraljevega, sedaj sem sam svoj. Poslušajte me. Dosti sem hodil po svoji zemlji; videl sem več nego eno cerkev, sem človek, ki je bil okrog po svetu. Pri nas je navada, da se ljudje ženijo po računu in po volji drugih, četudi se prej niti videli niso; pri nas precenijo mlado po kravah ter vaganih, pa ne vprašajo za srce ter voljo, ne vprašajo, če ni ta čevelj pretesen za ono nogo, samo, če je prav očetu in materi. To je pri Bogu resnična navada ali ni dobra. Saj veste, ako se veže eno z drugim, so to vražji računi, in človeka je vsekako strah, če gre pred duhovnika po dobro ali slabo. Koliko ljudi se kesa pozneje, ko sili mož sem, žena tja, ker se ne ve, ali so močnejše hlače ali predpasnik. Poglejte po vasi, koliko je tu preprirov in pretepov, koliko pokore, ali prepozno je iti popoldne k maši. Jaz nočem tako. Drugod po svetu se ne ženijo ljudje tako, pa tudi v knjigah je drugače citati. Po drugod mlade vprašajo: Bi li ti mene, sem pa tudi zate, srce se vpraša. In to je prav. Če drug drugega v dušo pozna, zna vsak za rano drugega, a kar sta spojila srce in volja, se bolj sklada nego to, kar je veter skupaj spihal.«

»Ti, moj dragi Andro, ti ženeš svoj voz preveč na desno in levo, a ne boš prišel nikdar na konec pota. Ali že imaš katero izbrano?«

»Imam, oče.«

»Kako je ime tvoji dušici?«

»Mara našega sosedu.«

»Ah!« se dvigne stari na lakte, ali smo vlovili ptičico? Mar je to resnica? Sedaj pa poslušaj mene ti, moj dragi človek, ki si hodil po svetu. Naj bo navada drugod po svetu kakršna koli, naj pišejo knjige, kar jim drago, jaz pa pravim in pravim, dokler sem jaz živ in zdrav, ti Mare ne boš ženil, pa magari se križaj na desno ter levo, jaz ti pravim, da je bilo jabolko, katero si ji dal, piškavo.«

Mladec se prime za srce in pogleda v začudenega očeta.

»A veste li, oče moj, da mi ni to šinilo v glavo včeraj, da so to davni računi, da sem imel Maro v srcu tri polna leta, kakor se nosi podobica Matere božje v molitveniku, da je to tako trdno zapisano v meni, kakor da je vrezano v kamen. Ko so me peljali k vojakom, kako je tedaj milo plakala, kako ji je hotelo srce počiti od žalosti. Bože! Tega ji ne bom nikdar pozabil. A zdaj je vaše srce tega dekleta zasovražilo? Ali vam je rekla kaj hudega? Mar li ni poštena v duši, ne drži li vso Martinovo hišo — a ta je, bogme, prva v vasi, od te strani vas ne more boleti glava.«

»Ne vem niti ne vprašam, kakšna je. Oprana ali neoprana, reva ali kraljica, poštena ali vlačuga, naj bo kaka če, moja snaha ne bo, pa če so to stari računi, krivi so bili, jaz jih hočem popraviti.«

»Ne boste, pri moji veri, oče, ne boste,« plane stražmojster, ponosno dvigne glavo, »očetu čast in poštenje! Vem, da nas Bog uči starše spoštovati. Tega se hočem držati, četudi sem bil vojak, a tega ne zapoveduje ne božji in ne ljudski zakon, da ne smem ljubiti poštenega dekleta, ker to ni po volji očeta ali matere. Kaj takega se tudi ne da zapovedati. Srce je na svetu največji gospodar, kar mu je drago, mu je drago, kar mrzi, to mu je odvratno. Človek božji ni nema, neumna žival, človek ima oči, pamet in srce. V našem kraju in med našim svetom je resnično navada, da se srce ne vpraša, a jaz se te navade ne bom držal; ni vse pametno, kar je starinsko, kakor tudi ni vse dobro, kar je novo. Ni nikaka budalost ali slabota, da bi znal zrel človek izpreči svojo voljo, če bi šlo za kak prepri ali sramoto. Ali tega, hvala Bogu, v tem slučaju ni. Zato oče, pri moji veri in Bogu, Mara bo ostala zapisana v mojem srcu do groba, kakor je sedaj, kakor je bila, ko so me klicali k vojakom. Oh, vedeli ste vi tedaj za to, vedeli ste, ali ni bilo ugovora, a danes kričite na dekleta kot na samega vraga.« (Dalje sledi)

Nesrečni otok

Guverner francoskih otokov Reunion je izdal naredbo, da bodo odalej reševali ljudi, ki so na otoku St. Paul, samo še proti odškodnini, ki jo je treba vnaprej plačati. — Otok St. Paul, ki je v južnem delu Indijskega oceana, je vprav preklet otok, ki ni le zahteval mnogo človeških žrtv, marveč je stal vlado Reuniona že mnogo denarja. Spet in spet odplujejo majhne ribiške ladje v bližino St. Paula, kjer je mnogo rib, a tudi polno nevarnih čeri. Namesto bogatega lova pa so se ribiči v mnogih primerih potopili, ko se jim je ladja razbila ob čerih St. Paula. Vsi opomini, naj se ribiči varujejo tega otoka, so bili kot bob ob steno. Preveč je ljudi izvabilo upanje na bogati plen. Zatorej hočejo zdaj z omenjeno naredbo preprečiti in vsaj zavirati drzne vožnje v tiste kraje. — Otok St. Paul je sploh otok samih žalostiger Vprav pred letom so pozabili poslati po delavce neke francoske tvrdke za izdelovanje ribjih konzerv. Ko so se slednjič spomnili nesrečnih delavcev in poslali ladjo ponje, je bilo že tri četrtine ljudi mrtvih zaradi skorbuta in boleznih beriberi.

\*

Od francoske revolucije do danes

Zavolje naslova nikakor ne smete misliti, da gre za kakšno novo Matuzalemkovo, ki bi morala šteti danes najmanj 150 let, če naj bi bila sodobnica francoske revolucije. Gre za papigo, ki je last neke dame iz madžarskega plemstva in o kateri je dokazano, da je s svojo nekdanjo lastnico, neko francosko plemkinjo, pobegnila iz Francije v dnevih velikega prevrata. Lastnica je bila dvorna dama v francoski revoluciji obglavljene kraljice Marije Antoinete in beg se je moral izvršiti gotovo v žalostnih okoliščinah, kajti papiga ponavlja še danes v brezhibni francosčini: »Joj meni! Joj meni!« Gostje, ki prihajajo prvič v hišo madžarske plemkinje, se pri tem vzdikajo zdrznejo,